Autor: Tom Wolfe

Wilsonův vlastní život je dobrým argumentem pro jeho tezi, že u lidí stejně jako u dostihových koní vrozené povahové vlastnosti pokaždé přetrumfnou výchovu i životní podmínky. V základních rysech biografie jeho dětství zní jako životopis toho typu kluka, který by dnes skončil jako objekt bulvárního titulku: *Zavrhovaný nekňuba dostal namakance*.

Narodil se v Alabamě dceři farmáře a synovi železničního inženýra, ze kterého se stal účetní a alkoholik. Rodiče se rozešli, když bylo Wilsonovi jedenáct let a on byl odeslán do Gulf Coast Military Academy. Následovalo chaotické dětství.. Otec pracoval pro federální Administrativu elektrifikace venkova, která ho neustále vysílala do odlišných oblastí, od dalekého jihu (Georgia, Alabama, Mississippi, Louisiana) až po Washington D. C. a zase zpátky, takže Wilson za jedenáct let vystřídal čtrnáct různých státních škol. Vyrostl z něj ostýchavý introvert, který vyhledával jen společnost dalších samotářů, nejlépe těch, kteří sdíleli jeho nadšení pro sbírání hmyzu. Celá léta byl vychrtlý zakrslík a během dalších let byl jako dlouhá tyčka. Ale nehledě na to, jaký ektomorfický tvar právě měl a nehledě k tomu, do jaké školy právě chodil, měl jeho život jedno velké gravitační centrum: mohl být zahrabaný kdekoli na tomto božím světě a vždy byl nejchytřejší osobou ve třídě. To zůstalo pravdou i poté, co na Alabamské univerzitě odpromoval s bakalářskou a magisterskou hodností v biologii a stal se čekatelem na doktorský titul a po celé příští půlstoletí profesorem biologie na Harvardu. Nejlepším ve třídě zůstal každý coul své studijní cesty. Jeden vzteky vřící učenec z Harvardu za druhým, včetně jednoho nositele Nobelovy ceny, přihlíželi zastínění svého renomé tímto děsně zdrženlivým, děsně slušným Alabámcem, Edwardem O. Wilsonem.

Wilsonovým oborem v rámci vědního oboru biologie byla zoologie a v rámci zoologie entomologie, nauka o hmyzu; a v rámci entomologie myrmekologie, nauka o mravencích. Rok po roce studoval svoje mravence, od Massachusetts po surinamskou divočinu. Učinil zásadní zjištění o mravencích, týkající se kupříkladu jejich způsobu dorozumívání přes pach lepkavé chemické látky známé jako feromony – tímto si vysloužil ohromný aplaus ve světě myrmekologie, značný aplaus ve světě entomologie, ucházející aplaus ve světě zoologie a zdvořilý potlesk v širém světě biologie obecně. Všeobecné mínění bylo, že tichý Ed Wilson dělal přesně to, k čemu byl zrozen, totiž aby pozoroval mravence, bůh mu žehnej. Patrně

nikdo z dotyčných si neuvědomil, že Wilson zažil onen okamžik úplného zjevení, o němž sní všichni vědci. Je znám jako „Aha!“ fenomén.

V roce 1971 začal Wilson vydávat svou nyní proslulou sociobiologickou trilogii. Svazek I, *The Insect Societies* (Hmyzí společenství), byl velkolepým obrazem složitého společenského uspořádání hmyzích kolonií obecně, samozřejmě s mravenci v hlavní roli. Aplaus byl málem světový, dokonce i mezi členy Harvardské fakulty, kteří drželi na uzdě svou závist a zášť. Až do této chvíle Ed Wilson neprozradil, co přesně zamýšlí.

„Hmyzí společenství“ obšírně vysvětlovalo, jak pozoruhodně rozmanité a jak přesně vymezené jsou profesní dráhy a sociální postavení hmyzu. Z jediné mravenčí královny se zrodil milion potomků s úchvatnými rozdíly ve velikosti a každý z nich byl předurčen pro specifickou kariéru. Mravenci zásobovači se vydávali hledat potravu a přinášeli ji do mraveniště. Velcí vojenští mravenci vyráželi vpřed jako nájezdníci, „Hunové a Tataři hmyzí říše“, masakrujíce jiné mravenčí kolonie, žerouce mrtvé oběti a dokonce vláčejíce zpět zajaté mravenčí larvy jako potravu pro svou kolonii. Naopak jiní mravenci vyrazili do terénu jako pastevci, lezouce po kmenech stromů a chytajíce červce a housenky, aby z nich podojili lepkavý sliz, který vylučují (více potravy), a aby je zahnali na noc do podzemí kolonie, jinými slovy, do stájí. Hospodářská zvířata!

Ale co přivedlo ty brouky k tak odlišným, vysoce specializovaným povoláním? Nikdo je nevyškolil a také se nezaučili pozorováním. Narodili se a šli dělat. Odpovědí, jak každý entomolog ví, je genetika, kódy vtištěné při narození. Takže co, jestli vůbec něco, má tohle do činění s lidmi, kteří ve vyspělých společnostech běžně stráví dvanáct nebo třináct let, a často i mnohem déle, chozením do škol, děláním testů způsobilosti, mluvením s konzultanty o budoucím zaměstnání, předtím, než se rozhodnou pro své povolání?

Odpověď, věděl Wilson, měla být nalezena v džunglích karibského ostrova. O patnáct let dříve, v roce 1956, se stal zbrusu novým učitelem biologie na Harvardu a doprovázel svého prvního diplomovaného žáka, Stuarta Altmanna, do Cayo Santiaga, známého mezi zoology jako „opičí ostrov“ poblíž pobřeží Portorika. Altmann zkoumal opice druhu makak rhesus v jejich přirozeném prostředí. To se odehrálo čtyři roky před tím, než Jane Goodallová začala se studiem šimpanzů v divočině východní Afriky. Wilson byl, jak to později popsal ve své biografii, vyveden z konceptu nad opičím „rafinovaným a často brutálním světem nadvlády, spojenectví, příbuzenských svazků, pří o území, zastrašování a předvádění se, i skličujících intrik.” Po večerech učitel a žák, oba dvacátníci, hovořili o možnosti nalézt společné charakteristiky mezi společenskými zvířaty, dokonce i mezi těmi navenek zcela odlišnými jako jsou mravenci a makakové. Dohodli se, že by měli ignorovat ukvapená povrchní srovnání a nalézt hlubší podstatu, statisticky prokazatelnou podstatu. Altmann už měl pro takový vědní obor název „sociobiologie“, a ta měla zahrnovat všechna zvířata žijící ve společenských řádech, od hmyzu po primáty. Wilson se nad tím zamyslel –
Aha!
– lidští tvorové jsou také primáti. Stálo ho to devatenáct let života a exkurze do takových ezoterických a značně statistických disciplín jako jsou populační biologie a alometrie („relativní růst části ve vztahu k celému organismu“) než vypracoval přesvědčivou syntézu

podloženou podrobným pozorováním v přírodě i v laboratoři, a vysvětlenou na základě přesných měření. Hmyzí společenství bylo pouhou základní prací. V roce 1975 zveřejnil samu stěžejní tezi: *Sociobiology: The New Synthesis* (Sociobiologie: Nová syntéza). Nikoli, jak si každý ve světě biologie povšiml, nějaká nová syntéza, ale jedinečná nová syntéza. Ta syntéza s velkým T.

V závěrečné kapitole knihy, v dnes již proslulé kapitole 27, oznámil, že člověk a všechny jeho výtvory jsou produktem skrytých vzorců táhnoucích se historií evoluce, od mravenců dlouhých jednu desetinu palce až po druh Homo sapiens. U Homo *sapiens* rozdělení rolí a pracovních úkolu mezi muže a ženy, rozdělení namáhavé práce mezi vládnoucí a ovládané, mezi velké průkopníky a celoživotní dříče, nelze vysvětlit takovými povrchními, vnějšími přístupy jakými jsou historie, ekonomie, sociologie nebo antropologie. Jedině sociobiologie, pevně usazená v genetice a v Darwinově evoluční teorii, dokáže odvést takovou fušku.
Během velkého rozruchu, jenž následoval, zhustil Wilson při interview svou teorii do jediné věty. **Každý lidský mozek,** uvedl, **se rodí nikoli jako nepopsaný list, čekající na zaplnění zkušenostmi, ale jako „exponovaný negativ čekající na ponoření do vyvolávací kapaliny.“ Negativ bude vyvolán buď dobře anebo mizerně, nicméně vždy dostanete pouze a jedině to, co už na daném negativu bylo při zrození.**

V jednom z nejpozoruhodnějších projevů raněného marxistického šovinismu v americké akademické historii (a bylo jich mnoho) se dva Wilsonovi dobře známí kolegové z Harvardského muzea srovnávací zoologie, paleontolog Stephen Jay Gould a genetik Richard Lewontin, připojili ke skupině radikálních aktivistů, nazvané Věda pro lid, aby zformovali to, co lze nazvat jedině „dezinfekční četou“. Cílem, soudě podle jejich veřejných výroků, bylo démonizovat Wilsona jako reakcionářského eugenika, nácka v zárodku, a vymýtit sociobiologii jako metodu zkoumání lidského chování. Po třech měsících příprav, zahájil kádr svou kampaň dopisem, podepsaným patnácti členy profesorského sboru fakulty a studenty v oblasti Bostonu, který byl adresován řídícímu americkému orgánu intelektuální etikety a vyčmuchávání odchylek od normálu, *The New York Review of Books*. Teorie podobné Wilsonovým, útočili, „vedou k poskytování genetického ospravedlnění status quo a existujících privilegií pro určité skupiny podle třídy, rasy nebo pohlaví.“ V minulosti takové ohavné wilsonské intelektuální jedy „položily významné základy pro uzákonění sterilizačních zákonů … a také pro eugenickou politiku, která vedla ke zřízení plynových komor v nacistickém Německu.“

Kampaň se táhla po celá léta. Odpůrci piketovali Wilsonovu hodinu sociobiologie na Harvardu (a univerzita s fakultou ani necekla a nic nepodnikla). Členové INCAR, Mezinárodního výboru proti rasismu, skupiny známé svými násilnými konfrontacemi, vzali útokem výroční schůzi Amerického sdružení pro rozvoj vědy ve Washingtonu a ovládli pódium právě před tím, než měl Wilson promluvit. Jeden provokatér se zmocnil mikrofonu a pustil se jízlivou kritikou do Wilsona, zatímco druzí se pošklebovali a drželi vztyčené transparenty se svastikami – načež jedna žena stojící za Wilsonem mu na hlavu vyprázdnila plnou karafu ledové vody i s kostkami a komplet dezinfekční četa sborově zapěla: „Jsi celý mokrý! Jsi celý mokrý! Jsi celý mokrý!“

Dlouhá pomlouvačná kampaň proti Edwardu O. Wilsonovi byla jednou z nejhnusnějších epizod v americké akademické historii – a nemohla mít dokonalejší opačný účinek. Neboť, jak se říká, „hodně nepřátel, hodně cti“. Z Wilsona se přes noc stal nejznámější biolog ve Spojených státech. Brzy byl ozdoben obvyklými stuhami slávy: vystupování v pořadu *Today*, v *Show Dicka Cavetta*, *Good Morning America* a objevení se na titulkách časopisů *Time* a *The New York Times* … zatímco Gould a Lewontin vřeli vzteky … a vřeli … a rozjímali nad svým pravděpodobným místem v historii vědy dvacátého století: poznámka či dvě pod čarou v moři biografií o Edwardu Osbornu Wilsonovi.

V roce 1977 získal Wilson Národní medaili za vědu. V roce 1979 vyhrál třetím svazkem své sociobiologické trilogie *On Human Nature* (O lidské přirozenosti) Pulitzerovu cenu za literaturu faktu. O jedenáct let později se svým kolegou-myrmekologem, Bertem Hölldoblerem, publikoval ohromné (7 a půl liber), vysoce odborné dílo, *The Ants* (Mravenci), myšlené jako poslední slovo o těchto pracovitých tvorech, kteří ve Wilsonově kariéře hráli tak velkou roli. Kniha pro oba muže získala Pulitzerovu cenu. Pro Wilsona to byla už druhá.

Jeho drtivý úspěch velkolepě regeneroval darwinismus. Sociobiologie evoluci prezentovala jako ultimativní teorii, konvergenci všech poznatků. Jistě, darwinisté s námi žili vždy, již od dob toho velkého muže samotného. Avšak ve dvacátém století byl darwinovský příběh lidského života – přirozený výběr, pohlavní výběr, přežití nejlépe přizpůsobených a tak dále – zastíněn freudovskými a marxistickými výklady. Marx řekl, že třídní příslušnost předurčuje osud lidské bytosti; Freud řekl, že je to oidipovské drama uvnitř rodiny. Obé byly síly vně novorozence. Darwinisté, Wilson první mezi nimi, toto vše převrátili naruby a prohlásili, že jsou to geny, se kterými se nemluvně narodí, co rozhodne o jeho osudu.

Tom Wolfe, *Hooking up: essays and fiction*, Londýn 2000, úryvek z kapitoly *Digibabble, Fairy Dust, and the Human Anthill* (Digiblábol, vílí prach a lidské mraveniště).